

Overfald og Slagsmaal.

Et Udslag af Tidens Raahed og Bøndernes Undertrykkelse var de mange Voldshandlinger, Overfald og Slagsmaal, der fandt Sted fra Tid til anden. Tingbøgerne indeholder mange Vidnesbyrd om, hvor lidt der skulde til, før man forløb sig paa de groveste Maader og udsatte sig for Lovens strengeste Straffe. Selvbeherskelse var der ikke meget af, naar man enten havde faaet for meget at drikke, eller der blev tilføjet en en Krænkelse, saa gik man gerne straks til Haandgribeligheder uden at tænke paa, hvad Følgerne kunde blive. Desværre endte det undertiden med, at en af Parterne satte Livet til enten ved ligefremt Drab eller Drab i Nødværge.

Drastisk Slagsmaal i Gelskovs Mølle.

Lørdagen den 4. Maj 1661 var Rasmus Rasmussen, som tjente Peter Børtning i Haagerup, og Ladefogden Mads Hansen paa Gelskov truffet sammen i Gelskovs Mølle. Her kom de i Strid med hinanden, hvorunder Ladefogden tilføjede Rasmus Rasmussen sit Banesaar, saa han døde Dagen efter. Da Herredets Sandemænd undersøgte Sagen, kunde de ikke se andet af Tingsvidnerne, end at Ladefogden havde handlet i Nødværge, hvorefter de erklærede ham fri og angerløs at være.

Uhyggeligt Drama i Sallinge.

De indkvarterede Soldater var ofte raa og brutale Personer, der snart kom i Klammeri med Folk og gerne var en Plage for de Landsbyer, hvor de laa i Kvarter. Man skulde helst ikke komme dem paa tvers, hvis man ikke vilde udsætte sig for, at de gjorde en Ulykke paa en, naar de havde faaet for meget at drikke eller paa anden Maade var kommet i Krigsstemning, thi det kunde undertiden have en sørgelig Udgang til Følge, saaledes som det skete i Sallinge 1681.

Her laa to Ryttere, Niels Rabe eller Rauen og Johan Adolf, i Kvarter. De maa have været hvervede Sogneryttere og var rimeligvis Tyskere, da de blev tiltalt baade paa Dansk og Tysk, de hørte i hvert Fald ikke rigtig sammen med den øvrige Befolkning og har vel været betragtet som fremmede Fugle.

En Dag i Juli Maaned 1681 henimod Aften kom de to Ryttere ridende fra Brobyværk til et Hus i Sønder-Broby, hvor de stod af

754

Hestene og gik ind for at træffe Ridefogden paa Brobygaard, Peder Krengerup. Da han ikke var der, og et Bud, som blev skikket til Brobygaard, kom tilbage med den Besked, at han heller ikke var paa Gaarden, smeldte og skældte Niels Raun Ridefogden for Hundsvot og Skælm, og han skulde faa en Ulykke denne Aften og dø for Niels Rauns Haand, hvor han blev antruffet.

Den anden Rytter Johan Adolf svarede Niels Raun og sagde: "Tøv til i Morgen, min Hest gaar ved Arreskov i Græs, den vil jeg lade hente, saa vil vi turnere, saa det skal have Art", for det var ikkun en Bondehest, han red paa. Derpaa red de bort ad den Vej, som løb forbi Brobygaard og til Sallinge.

Samme Dag efter Solbjerg ret i Aftningen gik Ladefogden paa Brobygaard tilligemed Jens Nielsen og rev Hø op, som var spildt af de indagede Læs, og da kom velbaarne Anders Trolle til ham og sagde, at han havde spurgt, at der var Ryttere, som søgte efter Peder Krengerup og vilde skyde ham ihjel, hvorfor det var hans Fru Moders Befaling, at han skulde straks ride til Peder Krengerup og vare ham ad, at han skulde vare sig for dem og se til at komme vel hjem, førend de fandt ham eller kom i Færd med ham.

Ladefogden red afsted efter Befalingen med Jens Nielsen bag paa Hesten og "rendte i fuld Fur lige til Sallinge." Da de kom paa Sallinge Gade hen imod Mathias Urtegaardsmands Hus (omtrent hvor den nuværende Smedie ligger), kom Niels Raun ud af Huset, hvor han havde været inde. Han og den anden Rytter var noget tidligere paa Aftenen kommet ridende ind i Mathias Urtegaardsmands Gaard for Døren og for Vinduerne, og da Niels Raun var steget af Hesten, gik han ind i Stuen og uden Hilsen spurgte efter Peder Krengerup, som sad derinde ved Bordet. "Ja, her er jeg", sagde Niels Raun til Peder Krengerup, "jeg har spurgt det i Dag, du har forklaget mig." Peder Krengerup svarede: "Ja, du har gjort dertil, man maatte vel forklage dig, hvorfor har du slaget i Dag den Brobygaards Tjener paa Værket?". Dertil svarede Niels Raun: "Jeg skulde vel spørge dig, om jeg maatte slaa en Bondesløter om Ørerne med en Krabask." Og i det samme tog han et Fyrfad, som stod paa Bordet med Ild i, og vilde have slaaet Peder Krengerup dermed, men Mathias Urtegaardsmand forhindrede det, idet han tog ham om Armen og holdt ham, saa det ikke skete, men han slog det i Stykker paa Bordet, saa Stykkerne med Ilden fløj om Ørerne paa saa mange som var i Huset. Bad saa Peder Krengerup med gode Ord, han vilde sætte sig ned og drikke

14-9
en Gang, og tog for at drikke ham til et Bæger Øl, som Niels Raun med sin Krabask slog ham af Haanden, saa Bæger og Øl fløj til Jordeen, og tog saa fat paa Peder Krengerup og stødte ham om paa en Kiste. Mathias Urtegaardsmand gik imellem, saa han ingen Skade kunde gøre Peder Krengerup. Derpaa forlod han Huset og gik idel fortørnet over til den anden Rytter Johan Adolf (som maa have boet lige i Nærheden).

Ladefogden fra Brobygaard, der var kommet i samme Øjeblik, gik ind i Stuen og advarede Peder Krengerup, at han skulde se at komme vel derfra og hjem, men han turde efter det forefaldne ikke forlade Huset den Aften.

Medens de stod og talte med hinanden, kom Niels Raun atter ind i Stuen, turnerede og lod meget ilde. Saa bad Peder Krengerup ham om at sidde ned og give sig tilfreds, han skulde ingen Klammeri gøre i Aften, de vilde bedre komme til Rette, og tog ham i det samme ved Haanden. Men Niels Raun slog Peder Krengerup med sit Fiskeskæft over Fingrene, pegede ham paa Livet med det og sagde, han skulde nok naa ham, der var flere Steds Veje for ham end der i Aften. Saa greb Mathias Urtegaardsmand Niels Raun i Favnen og bad ham som sin hjerte Broder, at han for Guds Skyld vilde give sig tilfreds og ikke gøre Klammeri i hans Hus i Aften. Og som han saaledes bad ham, sled Niels Raun sig med Gevalt fra ham og gik over til Johan Adolf.

Straks efter kom begge Ryttere tilbage hver med en Kaarde i Haanden. Niels Raun havde sin draget, gik ind i Gaarden, udæskede og udskældte Peder Krengerup og sagde: "Kom ud du Hundsvot, din Æsel og din Skælm, det Djævelen skal besætte dig, og forsvar dig." Da var det ganske mørkt om Natten, Klokken var omtrent 10 eller 11 slet.

I samme Tummel kom Peder Krengerup ud af Forstuedøren ud i Gaarden med en Bøsse i Haanden, raabte ofte og mange Gange baade paa Dansk og Tysk for at de des bedre kunde forstaa det, at de for Guds Skyld vilde lade ham have Fred. Gik da Niels Raun ud, og den anden som stod i Laagen ligeledes tilside, men Laurits Ladefoged løb hen og lukkede Laagen til, satte en Nagle i og sin Ryg for, da de brød haardt paa for at komme ind igen. Og i det samme han lukkede Laagen, huggede Niels Raun efter ham med sin Degen og havde nær hugget Haanden af ham. Blev saa Niels Raun staaende for Gavlen med sin blotte Degen, skældte, truede og turnerede uden al Ophør paa Peder Krengerup.

Imidlertid steg Johan Adolf op paa Laagen, idet han løftede og hævede sig op med Hænderne over Laagen. Der Peder Krengerup fornam,

at de endelig vilde trænge sig ind paa dem, raabte han ofte og mange Gange med Begæring, de vilde være ham foruden og lade ham have Fred, hvis ikke, blev han nødt til at skyde og lægge dem paa Stedet. Saa steg omsider Johan Adolf ned af Laagen igen, stod og grundede ved sig selv og tav aldeles stille. Der han saa lidet havde staaet og betænkt sig, gav han sig igen til Laagen, hævde sig op over den og vilde endelig ind, raabte de skulde lukke op. Der de endda ikke vilde lukke op, hævde han sig atter op paa Laagen med Kaarden i Haanden.

I det samme Peder Krøngerup fornåm, at intet andet var bevendt, skød han til ham, saa han faldt baglænds ned af Laagen paa Jorden, og hans Degen blev liggende tværs over hans Liv. Kom saa Johan Adolfs Kone efter Skuddet med sit Barn paa Armen, raabte og klagede med høj Røst: "O, Niels Raun, Niels Raun, det maa jeg takke dig for, du var tvende Gange efter min Mand, førend du fik ham med dig af hans Seng."

I sin Fortvivlelse gik hun over til en af Naboerne, Knud Rasmussens (VII-2), der var gaaet til Sengs, bankede paa deres Fremmersdør og raabte: "Hjerte kære Fader og Moder, lukker op, Johan Adolf ligger skudt for Laagen, det ene Øje er skudt ud paa ham." Saa lukkede de hende op, og hun gik ind, klagede sig og sagde, at Niels Raun havde været tvende Gange i hendes Hus, før han fik hendes Mand med sig. Saa kom Niels Rauns Kone ind og raabte til Johan Adolfs Kone: "Eja, hvor er det fat, Anna." Da svarede Johan Adolfs Kone Niels Rauns Kone: "Eja, hvad eders Mand har gjort ilde, han saaledes tvende Gange har været efter min Mand og kaldet ham af sin Senge Vorherre straffe ham derfor." Da svarede Niels Rauns Kone: "Han har Ulykke nok, bander ham intet mere, min Mand er nu lige saavel borte som eders, og jeg har nu ingen mere Nytte af min Mand, end I har af eders." Saa gik de ud af Stuen, og han lukkede sine Døre til efter dem.

Retskendelsen.

Siden forklarede flere Vidner paa Tinget, at hver Gang Niels Raun havde været drukken, havde han truet Byen, at de skulde faa en Ulykke, inden han kom derfra, eller ogsaa skulde han selv faa den. Han flygtede straks, da hans Kammerat var skudt, bort fra Byen, og der hørtes ikke mere til ham.

Da Sallinge Herreds Sandemænd gennemgik Sagen, kunde de ikke se andet, end at Johan Adolf selv havde forvoldt Ulykken og maatte

tage Skade for Hjemgæld. Peder Krengerup, der kun havde handlet i Nødværge, skulde beholde sin Fred og ikke udrede mere end som for anden Nørværge, trende 18 Mark Penge efter Loven til de vedkommende. I Overensstemmelse hermed blev Dommen afsagt paa Sallinge Herredsting 24. September 1681 og maa siden være blevet stadfæstet af Landstinget.

To Rivalers Kamp paa Liv og Død.

Et ikke mindre trist Udfald fik den 27. Marts 1703 et Sammenstød mellem Skytten paa Gelskov og en ved Navn Laurits Kaare. Denne sidste var en Dag kommet ridende i en rød Kjol over Hillerslev Bro og ad Vejen til Gelskov, hvor han tog ind og talte med Forbordspigen, da de havde Venskab med hinanden. Hun var derimod Uven med Skytten Claus Andersen og kunde ikke forliges med ham. Senere paa Dagen saa nogle af Hovbønderne, der gik i Gelskøvs Lykke, at Laurits Kaare red fra Gelskov mod Sallinge og noget fremme mødte en, der kom fra Sallinge. Det var Claus Skytte, som havde været paa Jagt og nu red hjem efter. Stedet, hvor de mødtes, var ved Lindholm, med en Banke paa den ene Side og en Mose paa den anden, et aabent Sted (Nord for Sallinge Aas og noget Vest for Sallinge, paa Landevejen fra Svendborg til Assens (mellem Lergraven og Lindehuset) og var "farende Vej og Kongens Hærstræde, hvor Kongen byder Fred og Frelse under Lovens Beskærmelse". De to Ryttere hilste venligt paa hinanden, tog Hatten af og gav hinanden Haanden, men efter et Ordskifte kom de straks i Klammeri, og Laurits Kaare bad Skytten om at staa af Hesten og forsvare sig, hvad denne vægrede sig ved. Saa sprang Laurits Kaare af Hesten, trak sin Kaarde og sagde: "Est du en brav Karl, da stig fra Hesten og forsvare dig." Nu steg Skytten af Hesten, men blev imidlertid saaret i venstre Haand, hvorfor han maatte trække sin Hirschfänger og værges sig, alt medens han bad Laurits Kaare være ham foruden, men denne svarede, at enten skulde han selv eller Claus Skytte faa en Ulykke.

Under den paafølgende Fægtning tilføjede Skytten Laurits Kaare foruden et Par mindre Hug et dybt Stilsaar i venstre Side, saa han segnede om paa Stedet. Da Skytten saa, at det var Laurits Kaares Banesaar, gik han hen og løftede ham op i sine Arme og bad, om han vilde forlade ham det. "Gud forlade os vore Synder", svarede Laurits Kaare. Skytten lagde ham igen ned paa Jorden, lagde hans Hoved under hans Hoved, satte sig op paa sin Hest og red til Gelskov for at melde det passerende til Major Holsten, hvorefter Skytten blev fængslet paa Gelskov.

En Mand fra Orte kom just gaaende ad Vejen i samme Øjeblik, som Drabet fandt Sted, og har afgivet denne Forklaring, at han kom "igennem Sallinge paa Hjemvejen fra Gislev Sogn og gik ad den Vej til Sønder-Broby. Og da han kom op paa Banken (den østlige Del af Orebanken, hvor Vejen løb op), satte han sig ned og vilde slaa Ild i en Pibe Tobak. Imidlertid han saa sad, saa han tilbage imod Sallinge, da kom der to Karle og mødtes, den ene i en rød Kjol og den anden i en grøn Kjol, den som kom fra Sallinge var i en grøn Kjol, mens den fra Gielschouf var i en rød Kjol, og da de kom til hverandre, gav de hverandre Haand og tog deres Kasketter af deres Hoveder. Da de havde gjort det, stod den Karl i den røde Kjol fra Hesten og drog sin Kaarde, og den i den grønne Kjol red 4 eller 5 Fjed fra den anden, og den i den røde Kjol gav nogen Ord fra sig, som han ikke kunde høre hvad var. Saa steg Skytten fra sin Hest, og klemte de saa sammen med hinanden uden Skæmt, og den i den røde Kjol søgte ham paa Livet vredelig og grunt, saa den i den grønne Kjol vigede baglænds ned imod Mosen og baglænds op igen, og i det samme faldt den i den røde Kjol ned paa sit Ansigt.- Saa tog han Piben af Munden og gik sin Vej og turde ikke bide, saasom han var fremmed. Og Bøssen hang ved Skyttens Hest, og syntes han, at den i den grønne Kjol var nødt til at væge sig, og havde ikke troet, at den grønne skulde gaa fra ham med Livet, saa stærkt fulgte han paa ham."

Paa Gelskov vakte Drabet stor Bestyrtelse. Alle Pigerne gik ud for at se til Laurits Kaare, og Major Holsten tog en Flaske Vin med sig og gik selv ud for at læske ham, hvis der endnu skulde være Liv i ham, men Livet var udslukt.

Dommen: Liv for Liv!

Den fængslede Skytte sad nu paa Gelskov under Bevogtning af Bønder fra Godset, indtil han kunde faa sin Dom. Sagen kom for Herredstinget en af de første Tingdage, og efter Afhøring af Skytten og mange Vidner kunde Herredsfogden og de 8 Meddomsmænd ikke indse, at han havde handlet i Nødværge, hvorfor han 14. Maj 1703 dømedes til at bøde Liv for Liv, og hans Hoved med et Sværd at afhugges. Hvad han havde af Ejendele, hans Boslod, hjemfaldt efter Loven til Major Holsten.

Dommen indstævnedes for Landstinget, hvor den stadfæstedes 23. Maj. Heller ikke Landstinget fandt, at Skytten havde noget at fremføre til sin Undskyldning, han kunde med Lethed have undflyet uden Kamp, eftersom han red paa en god Skydehest, medens Laurits Kaare red paa en liden mager Bondehest.